

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

Hafta 12

I. Siyasal Alanda Yapılan İnkılâplar

A. Saltanatın Kaldırılması

11 Ekim 1922’de imzalanan Mudanya Mütarekesi’ne göre İsviçre’nin Lozan şehrinde, barış görüşmelerinin yapılması kararlaştırılmıştı. İtilaf Devletleri ise gerek TBMM Hükümetini gerekse Osmanlı Hükümetini barış görüşmelerine davet etmişlerdi. Bu durum Mustafa Kemal Paşa’nın; 24 Nisan 1920’de TBMM’ye hükümet kurulması hakkında vermiş olduğu önergedeki; “Padişah ve Halifenin cebir ve zorlamadan kurtuldukları zaman Meclisin düzenleyeceği yasal esaslar içerisinde durumları belirlenir” şeklindeki düşüncenin uygulanmasına geçilmesi için gerekli zamanın gelmiş olduğunu gösteriyordu.

Bu ikili çağrının, Türkiye’de parçalanmış otoriteye yol açma ihtimali üzerine Mustafa Kemal Paşa, saltanatın siyasal iktidarına kesin olarak son verme kararını aldı. Paşa bu sorunun çok kolay halledilemeyeceğini biliyordu. Yakın arkadaşlarından bazılarının hala saltanat idaresine bağlı olduklarını da görmekteydi.

Mustafa Kemal Paşa önce saltanat ve hilafeti birbirinden ayırmayı ve daha sonra saltanatı kaldırmayı planlamıştı. Bundan böyle “Sultan diye bir kimse kalmayacak, ancak bir Osmanlı şehzadesi, siyasal iktidarı olmaksızın, dini yetkilerle halifelik makamında oturacaktı”. Mustafa Kemal Paşa bu teklifini 31 Ekim’de Müdafaa-i Hukuk Grubu’nun bir toplantısında ortaya koydu. Ertesi gün bu teklifler Meclise sunuldu. Tekliflere bazı dini ve hukuki itirazlar oldu. Mustafa Kemal Paşa yaptığı konuşmada tarihi delillerle konuyu ortaya koymuş, saltanatın kaldırılması gerektiğini bildirerek TBMM üyelerini ikna etmişti. 1 Kasım 1922’de TBMM’de kabul edilen kararla saltanat kaldırılmıştı. Ancak bu kararda iki husus da ortaya koyuldu. Birincisi; “16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul’daki sözde hükümet ebediyen tarihe karışmıştır.” İkincisi; “hilafetin Osmanlı hanedanına ait olduğu” belirtilmiş, fakat Halifeyi meclisin seçeceği ifade edilmiştir.

B. Cumhuriyet’in İlanı

Mustafa Kemal Paşa, saltanatın kaldırılmasından sonra siyasi alanda bir takım çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyordu. 6 Aralık 1922’de, Halk Fırkası (Partisi) adını alacak bir siyasal partinin kurulması hakkında basına bilgi vermişti. Aydın kesime de bu konudaki görüşlerini bildirmesi çağrısında bulundu. Çıktığı yurt gezisinde, saltanatın kaldırılması ve yapılacak reformlar konusunda da bazı bilgiler verdi. Bu gelişmelerden sonra, 16 Nisan 1923’de Meclis genel seçimi gerçekleştirmek için kendini feshetti. Seçimlerden sonra, 11 Ağustos 1923’de yeni meclis ilk toplantısını gerçekleştirmişti.

Aslında, 23 Nisan 1920’den itibaren, Türkiye Devletinin geleceğine yön veren ve ülkeyi idare eden TBMM, yönetim biçimi olarak Cumhuriyet idaresini uyguluyordu. Şartlar dolayısıyla milli kuvvetleri tereddüde düşürmemek için Mustafa Kemal Paşa bu rejim tartışmasına girmek istememişti. Yeni meclis seçilene kadar bazı arkadaşlarını yeni bir anayasa tasarısı hazırlamakla görevlendiren Mustafa Kemal Paşa, bu komisyonun çalışmalarına gerekli katkılarda bulunmuştu. Mustafa Kemal Paşa, Milli hükümetin Cumhuriyetçi bir hükümet olduğu halde bunu ifade ve ilan etmemesinin bir zaaf oluşturduğu düşüncesini taşımaya başlamıştı.

Mustafa Kemal Paşa, yabancı bir muhabirle yaptığı konuşmada; “Yeni Türkiye’nin yenileşme işi daha sona ermemiştir” diyerek, durumu biraz daha aydınlatıyordu. 13 Ekim 1923 tarihinde TBMM üyeleri Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na eklenecek bir madde ile Ankara’nın devlet başkenti olmasını teklif ve kabul ettiler. 23 Ekim 1923’de Mustafa Kemal Paşa, Dışişleri Bakanı İsmet Paşa ile bir kanun tasarısı hazırladı. Yürürlükte olan 20 Ocak 1921 tarihli anayasanın birinci maddesinin sonuna “Türkiye Devleti’nin hükümet şekli Cumhuriyettir” ifadesi eklendi. Meclis, hazırlanan kanun tasarısını inceleyerek kabul etti. İlk Cumhurbaşkanlığına da Ankara Milletvekili Gazi Mustafa Kemal Paşa seçildi (29 Ekim 1923).

C. Halifeliğin Kaldırılması

Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyetin ilanından sonra bu idareye gölge düşürebilecek ve Cumhuriyetin ilanından memnun kalmayanların siyasi ihtiraslarına alet olabilecek bir özellik taşıması bakımından, halifeliği rejim için zararlı görmekte idi. Saltanatın kaldırılmasından sonra, aynı mahiyette bir makam olan halifeliğin de sona erdirilmesi gerektiğini düşünmekteydi.

1924 yılı başlarında Mustafa Kemal Paşa, geniş çaplı askeri manevralara başkanlık etmek üzere İzmir’e gitti ve orada iki ay kaldı. Yanında Başbakan İsmet Paşa, Milli Savunma Bakanı Kazım Paşa ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa da bulunmaktaydı. Bu şahıslar da halifeliğin kaldırılması konusunda aynı görüşteydi.

1 Mart 1924’te Mustafa Kemal Paşa, meclisin yeni toplantı dönemini açtı. Konuşmasında üç ana nokta üzerinde önemle durdu. Bunlardan biri de, İslam Dininin bir siyaset aracı olmaktan kurtarılmasıydı. Mustafa Kemal Paşa’nın teklifleri Halk Fırkası toplantısında tartışıldı ve bunlar TBMM’ne sunuldu. TBMM’de 3 Mart 1924’te Halifeliğin kaldırılması, halifenin görevine son verilmesi ve Osmanlı hanedanı üyelerinin Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışına çıkarılması kabul edildi.

Mustafa Kemal Paşa, halifeliğin kaldırılmasından sonra, şeyhülislamlık makamını ve Şer’iye Vekâletini kaldıran, dini okulları ve medreseleri kapatan ve bir ay sonra da kadıların görev Yaptığı Şer’iye mahkemelerini yürürlükten kaldıran bir takım değişiklikleri de gerçekleştirdi.

Halifeliğin kaldırılması ve bunu takip eden çeşitli değişiklikler, Türkiye Cumhuriyeti'nin yapacağı inkılâpların önünü açmıştır.

D. Siyasal Partiler ve Akımlar

1. Halk Fırkası

Türk Anayasası, siyasi partilerin Türk Demokrasisi için gerekli olduğunu açıklar. Tek parti hâkimiyeti görüşünü savunan komünizm ve faşizm gibi akımlar, Türk Anayasasına aykırı bulundukları için kanun dışı sayılmışlardır. Türk toplumunda siyasi parti, ancak Meşrutiyetin ilanından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Meclis'teki siyasi çalışmalarıyla başlar. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin karşısına çıkan en önemli siyasi muhalif grup, İtilaf ve Hürriyet Fırkası'dır. Bu arada pek çok küçük partiler de kurulmuştur.

İstiklal Savaşı; önce Şark Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ismini taşıyan, daha sonra Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ismini alan bir cemiyet tarafından desteklenmiş ve gerçekleştirilmişti. Bu cemiyet; memleketin o zamanki durumuna göre bir siyasi parti olmaktan çok, bütün ülkeye yaygın ve bütün vatandaşları kucaklayacak şekilde geniş bir kadro ile çalışmakta idi. Bu geniş kadro içinde bulunanlar arasında zamanla çeşitli fikir akımları doğmuştur.

Zamanla disiplinli ve düzenli bir parti ihtiyacı ortaya çıktığı için bir parti kurulması gerekli hale gelmişti. Bu partinin programı ve çalışma esaslarını tespit için Mustafa Kemal Paşa, Ankara basını aracılığıyla, "Barış yapıldıktan sonra kurtuluş ve bağımsızlık için yapılan büyük savaşı tamamlamak, milletimizin serbest kaynaklarından faydalanmak yolunda hiçbir fırsatı ve vakti öldürmeyerek çalışmaya mecbur olduğumuzu" bildirmiştir. Mustafa Kemal Paşa, parti kurma çalışmasının bir program dâhilinde gerektiğini, söz konusu programın ülkedeki yenilikleri içine alacak şekilde sürekli olmasını bildirmiş ve halkçılık esasına dayanan ve Halk Fırkası ismini taşıyan bir siyasi parti kurmak kararında olduğunu açıklamıştır. Paşa, ülkenin sosyal ve ekonomik bünyesine uygun olarak, kurulacak partinin sınıf partisi değil, bütün vatandaşları kucaklayacak bir "Halk Fırkası" olacağını açıklamıştır. Mustafa Kemal Paşa, İzmit'e yaptığı bir gezi sırasında İstanbul gazetelerine bu konudaki fikirlerini şu şekilde özetlemiştir: "Ben Halk Fırkası adı altında bir fırka teşkil edeceğim dediğim zaman sanılmasın ki, milletin çeşitli sınıflarından bir veya ikisinin çıkarını yahut refahını sağlamaya yönelik bir gaye takip edeceğim. Fırkanın programı bütün milletin refah ve mutluluğunu temin edecektir. Ortaya koyacağım şey müspet millet programı olmalıdır."

Bu suretle, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti "Halk Fırkası" adını alarak 9 Eylül 1923'de Mustafa Kemal Paşa tarafından resmen bir parti olarak kurulmuştu. Anadolu ve Rumeli

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin "Dokuz Maddesi" Halk Fırkasının ilk yazılı programı olmuştur. Bu maddeler, milli egemenliği daha açık ve kesin surette belirtmekle beraber oldukça geniş ve geneldir. Bunun içindir ki, ikinci Büyük Millet Meclisi'nde de Halk Partisi içinde çeşitli akımlar baş göstermiştir. Halk Fırkası, 23 Kasım 1924'te Cumhuriyet Halk Fırkası ismini almıştır. Cumhuriyet Halk Fırkasının ilk tüzüğünde;

- 1- Milli Hâkimiyetin halk tarafından ve halk için gerçekleşmesine öncülük edileceği,
- 2- Türkiye'nin çağdaş bir devlet halinde yükseltileceği,
- 3- Türkiye'de bütün kuvvetlerden üstünde kanunun hâkimiyetinin sağlanması için çalışacağı belirtilmektedir.

Mustafa Kemal Paşa, 1924'te siyasi partilerin gerekliliğine "Millet egemenliği esasına dayalı ve özellikle Cumhuriyet idaresine sahip memleketlerde siyasi partilerin varlığı doğaldır" sözleriyle işaret etmişti. Paşa'nın siyasi partileri faydalı görmesi ve çok partili siyasal bir sistem istemesi sonucunda, 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur.

2. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kurulması ve hedeflerinin tüzük ile ortaya konulmasından sonra muhalefette kalan milletvekilleri tarafından 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Partinin başkanı Kazım Karabekir olup, kurucuları arasında Rauf Orbay, Adnan Adıvar, Refet Bele ve Ali Fuat Cebesoy bulunmaktadır. Parti tüzüğünde cumhuriyet ilkesinin, liberalizmin ve demokrasinin benimsendiği belirtilmiş, ayrıca dini inançlara da saygılı olduğu da belirtilmiştir. Bazı milletvekilleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılarak bu yeni partiye katılmışlardır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulduktan sonra, basında ve halk kitleleri arasında kıyasıya bir parti mücadelesi başlamıştır.

Şubat 1925'te Doğu Anadolu vilayetlerinde Şeyh Said İsyanı patlak vermesi sonucunda başbakan Ali Fethi Okyar istifa etmiş ve İsmet İnönü tekrar başbakan olmuştu. İsmet Paşa ile birlikte TBMM'de Takrir-i Sükun Kanunu çıkarılmış ve isyan olan vilayetlerde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Şeyh Said İsyanı 31 Mayıs 1925'te bastırılmış ve bölgede İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. Mahkemelerde isyan ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası arasında ilişki kurulunca Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 3 Haziran 1925'te kapatılmıştır. Bu isyan ve partiler arasındaki mücadele, ülkedeki siyasal yapının henüz çok partili bir demokrasiye geçiş için hazırlıklı olmadığını göstermiştir.

3. Serbest Cumhuriyet Fırkası

1930 yılına geldiğinde özellikle ekonomi üzerinde Türkiye’de oluşan muhalefet/hoşnutsuzluk üzerine Mustafa Kemal Paşa, yakın arkadaşı Ali Fethi (Okyar) Bey’e, yeni bir parti kurmasını önermişti. Ali Fethi Bey’in kabul etmesi üzerine Serbest Cumhuriyet Fırkası, 12 Ağustos 1930 tarihinde kuruldu. Fethi Bey, Cumhuriyete ve inkılâplara bağlı idi. Yeni partinin tüzüğü Cumhuriyet Halk Partisi ile benzer olmakla birlikte, sadece bu partiden ekonomik görüşlerde farklılık mevcuttu. Yeni parti, ekonomide daha liberal olmak gerektiğini savunuyordu.

Ali Fethi Bey, Eylül başlarında İzmir, Manisa, Aydın ve Balıkesir illerini kapsayan Batı Anadolu gezisine çıktı. Fethi Bey İsmet Paşa ve hükümetine özellikle ekonomi üzerinden ciddi eleştirilerde bulunmaktaydı. Gezi boyunca Ali Fethi Bey’e halkın büyük teveccühü olmuştu. Bunun dışında Serbest Cumhuriyet Fırkası Mustafa Kemal Paşa’ya muhalif olan bazı çevrelerin odağı haline gelmeye başlamıştı. Bu gibi nedenlerden dolayı parti yöneticileri, 17 Kasım 1930’da kurmuş oldukları partiyi kendileri kapattılar. Böylece Atatürk dönemindeki ikinci çok partili hayata geçiş denemesi de başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

4. Tek Parti Dönemi

27 yıl iktidarda kalan Cumhuriyet Halk Partisinin (1923-1950) başlangıçtaki kurultayları, ülkedeki yenilik hareketleri bakımından birer aşama oluşturmuştur. 1927 yılında toplanan Halk Fırkası İkinci Kurultayı’nda: Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik esasları daha açıklıkla ifade edilmiş, din ile devlet işleri ayrılmış, dil, duygu, fikir birliğine dayanan vatandaşlık ruhunun temelini Türk dili ve kültürünün oluşturacağı izah edilmiştir.

İkinci kurultayın en önemli olayı Mustafa Kemal Paşa’nın altı gün süren Büyük Nutku’nu okumasıydı. Mustafa Kemal Paşa bu nutkunda, Samsun’a ayak basmasından itibaren Türk Bağımsızlık hareketinin bütün safhalarını belgelerle açıklamış, sonunda Türkiye Cumhuriyeti’ni Türk gençliğine emanet etmiştir.

Büyük Nutuk, olayların doğuşunu ve Kurtuluş Savaşı’nın oluş şartlarını canlı bir biçimde anlatır. Nutuk, Kurultayca kabul edilmiş ve oybirliği ile Mustafa Kemal Paşa’ya teşekkür edilmiştir. Türk İnkılâp Tarihinin en değerli kaynak eserlerinden biri olan Nutuk’un, büyük bir emek ürünü olarak bizzat Mustafa Kemal Paşa’nın el yazısıyla yazılmış olması da ona ayrı bir değer kazandırmıştır. Tek parti dönemi 1950 yılına kadar sürmüştür.

II- Siyasal Alandaki İnkılâplara Tepkiler

A- Şeyh Said Ayaklanması

Cumhuriyet'in ilk yıllarında uygulanan politika ve yapılmaya başlanan İnkılâplar, bazı muhalefet odaklarının doğmasına yol açmıştı. Bu sırada, özellikle doğuda yürütülen propagandaların etkisiyle ayaklanma hazırlıkları başlamıştır. Şeyh Said'e bağlı kişiler, Diyarbakır'ın Eğil Bucağına bağlı Piran Köyü'nde Jandarma müfrezeleriyle bir çatışmaya girdiler (13 Şubat 1925). Bu hareket kısa sürede gelişerek yoğun bir ayaklanma halini aldı. 1925 yılının Mart ayına gelindiğinde, ayaklanma Cumhuriyet idaresine ciddi bir tehdit görünümü kazandı. Ancak Şeyh Said ayaklanmasında, Musul sorununu kendi lehine çözmek isteyen İngiltere'nin önemli ölçüde tahrik ve teşvikleri ile olduğu da unutulmamalıdır.

Şeyh Said İsyanı üzerine Ali Fethi (Okyar) Bey başbakanlık görevinden ayrıldı. Yerine İsmet (İnönü) Paşa başbakan oldu. Hükümete olağanüstü yetkiler veren Takrir-i Sükûn Kanunu TBMM'de kabul edildi. Aynı zamanda kanunla doğuda ve Ankara'da Özel İstiklal Mahkemeleri kuruldu. Şeyh Said ayaklanması Nisan ve Mayıs aylarında bastırıldı. Ayaklanmanın bastırılması, Cumhuriyet idaresinin bütün Anadolu'da denetimi sağlamasında önemli bir dönüm noktası oldu. Öte yandan ayaklanmayla ortaya çıkan gelişmeler, bir süre önce çok partili hayata geçiş yönünde atılmış olan adımların kesintiye uğramasına yol açtı. Ayaklanmaya karıştığı gerekçesiyle hakkında soruşturma açılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, çok geçmeden hükümet kararnamesiyle kapatıldı.

B- Menemen Olayı

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kendisini feshetmesinden sonra, "Mehdi" olduğunu iddia eden Derviş Mehmet öncülüğünde bir grup, 23 Aralık 1930'da Menemen ilçesinde silahlı bir isyan çıkardı. "Şeriat İsteği" ile harekete geçen bu kişilere müdahale eden güvenlik güçlerinin başında bulunan Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay, bir bekçi ile birlikte isyancılar tarafından şehit edildi. Halkın bir bölümünün katılmasıyla genişleyen ayaklanma, çevre ilçelerden gelen askeri yardımla bastırıldı. Derviş Mehmet ve arkadaşları öldürülerek ayaklanmaya katılan birçok kişi yakalandı.

Bakanlar kurulu, bu olayın Cumhuriyete karşı geniş kapsamlı bir ayaklanma olduğu gerekçesiyle Menemen ile Manisa ve Balıkesir'in merkez ilçelerinde bir ay süre ile Sıkıyönetim ilan etti (31 Aralık 1930). Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa da bu olayın siyasal kaynaklarının araştırılmasını, olayla ilgili olanların cezalandırılmasını ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı desteklemiş olan muhalif basına karşı sert önlemler alınmasını istedi. Sıkıyönetim mahkemesi bu olayla ilgili gördüğü 34 kişiyi ölüm cezasına çarptırdı ve 41 kişiye de ağır hapis cezaları verdi. Ancak mahkeme Menemen olayının siyasal yönünün bulunmadığı ve bölgesel

kapsamda kaldığı kanaatine vardı. Bunun üzerine, 26 Şubat 1931’de adı geçen bölgede sıkıyönetim kaldırıldı.

EĞİTİM, KÜLTÜR, HUKUK VE SOSYAL ALANDAKİ İNKILÂP HAREKETLERİ

I. Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılâplar

Çağdaş bir devlet olabilmenin gereklerinden biri de eğitim alanında yenileşmeyi hızla sağlamak, eğitimde ileri ülkelerin standartlarına ulaşmaktır. Her yenileşme hareketinin başarısının eğitim alanındaki başarıya bağlı olduğuna ve kalkınmanın akıl ve bilim önderliğinde gerçekleşeceğine inanan Atatürk’ün, milli eğitime büyük önem vermesi, kaçınılmaz bir sonuçtu. Yapılan inkılâplar ilerlemenin önüne dikilen engelleri kaldırma çabası idi. Yeni nesilleri ve geniş halk kitlelerini çağın gereklerine göre eğitmek, bu inkılâbın başarısı için şarttı.

Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı’nın en çetin günleri olan Sakarya Savaşı öncesinde Ankara’da bir Eğitim Kongresi toplamıştır. Atatürk bu kongrede yaptığı konuşmada, o zamana kadar uygulanan eğitim ve öğretim yöntemlerinin, milletimizin gerileyişinde en önemli faktörler olduğunu söylemiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa yine bu konuşmasında; hurafelerden uzak, milli karakterlerimize uygun bir eğitim sistemine geçilmesinin zorunluluğunu ifade etmiştir. Büyük Zaferden hemen sonra Bursa’da kendisini ziyarete gelen İstanbul öğretmenlerine “Bugün eriştiğimiz nokta gerçek kurtuluş değildir” demiş ve “Milletimizin siyasi, sosyal ve kültürel hayatında, milletimizin fikri eğitiminde önderimiz bilim ve fen olacaktır” demiştir.

Yeni Türk Devleti, daha kuruluşundan itibaren Milli Eğitim konularını bir bütün olarak ele almayı ve bir plana bağlamayı tasarlamıştı. Bu planlar yapılırken Atatürk’ün, yurdumuza davet edilen yabancı eğitimcilerin fikir ve raporlarından faydalandığı görülmektedir.

Cumhuriyetten itibaren milli eğitim alanındaki amaçlar Tevhid-i Tedrisat Kanunu ışığında şu şekilde sıralanabilir:

- a- Milliyetçi, halkçı, laik, inkılâpçı, cumhuriyetçi vatandaşlar yetiştirmek,
- b- İlk Öğretimin genelleştirilmesi ve herkese okuma yazma öğretimi,
- c- Yeni kuşakları bütün öğrenim derecelerinde, genellikle pratik ve özellikle ekonomik hayatta etkin ve başarılı kılacak bilgilerle donatmak,
- d- Toplum hayatında özgürlük ve disiplinin bağdaştırılması temeline dayanan gerçek ahlak ve fazileti hakim kılmak,

e- Bu esaslara dayanarak Türk Milletini uygarlık savaşında en ileriye götürmek ve yeni kuşakları Türk olmak haysiyetinin gerektirdiği bu gayeye en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak irade ve kuvvetle yetiştirmektir.

Eğitim alanındaki köklü değişikliklerden ilki olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 3 Mart 1924 günü kabul edildi. Böylece “eğitimde birlik” sağlanmış oldu. O zamana kadar ülkede hem medreseler hem de okullar eğitim vermekteydi. Bu okullarda verilen eğitim ve bilgiler arasında önemli çelişkiler vardı. Tevhid-i Tedrisat kanunuyla medrese-mektep ikiliği ortadan kaldırılmış ve bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Bundan sonra bütün okulların öğretim programı bu bakanlık tarafından yapılmıştır. Böylece eğitimde laikliğe geçişte önemli bir adım atılmış oluyordu.

Eğitim alanındaki diğer bir yenilik ise 1 Kasım 1928 tarihinde Latin Harflerinin kabul edilmesidir. Böylece Arap harflerinden alınma eski Türkçe alfabe yerine, Latin alfabesinden geliştirilen ve fonetik bir dil olan Türkçedeki bütün seslerin yazılmasına imkân veren Yeni Türk alfabesinin kullanılmaya başlanmıştır. Böylece okuma yazma oranının artması hedeflenmiştir.

Yeni alfabenin kabulünden sonra dil konusunda da çalışmalar başlatıldı. Atatürk’ün direktifleriyle 12 Temmuz 1932 tarihinde Türk Dil Kurumu kuruldu. Kurumun görevi “Türk dilinin gerçek güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak ve onu dünya dilleri arasında layık olduğu yüksek mevkiye oturtmak” idi. Çeşitli alanlarda (dil bilimi, etimoloji, gramer, terminoloji, sözlük yazıcılığı) komisyonlar kuruldu.

Atatürk, 1932 yılında toplanan 1. Türk Dil Kurultayı’nın çalışmalarından ve ortaya koyduğu performanstan memnun kaldı. Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Türk Dil Kurultayı’nın hazırladığı çalışma programını gerçekleştirmeye koyuldu.

Atatürk, dil çalışmalarıyla yakından ilgilenmeye devam etti. Türkçenin kök dil olduğu tezi üzerinde, uzmanların incelemeler yapmasını da bizzat takip etti. Atatürk kendi kaynaklarından, kendi kurallarıyla kelimeleri türetilmiş bir dil için milli bir cemiyet olan Türk Dil Kurumu’nun ne kadar önemli bir unsur olduğunu çok iyi bilmekteydi.

II. Tarih Alanındaki Çalışmalar ve Atatürk’ün Tarih Görüşü

Atatürk’ün yaptığı yeniliklerden biri de tarih alanında olmuştur. O, bunu yeni kurulmuş olan Türkiye’nin ilerlemesi ve batılılaşması için manevi bir destek olarak görüyordu. Atatürk, Cumhuriyetin kuruluş yıllarından sonra Türk halkının benliğini bulması konusunda en büyük aracı tarih olarak görüyordu. Ayrıca Türk Milletinin tarihi hakkında batılı bilim adamlarının düşünceleri yanlış, eksik ya da kin ve garaz idi. Batılıların Türk medeniyeti hakkındaki bilgileri

yok denecek kadar azdı. Bu nedenle, Türk Milletinin üzerinde yaşadığı topraklarla ilgili olarak dayanaksız iddialarda bulunuyorlardı.

Türk Tarihi ile ilgili şu konuların ele alınması ve incelenmesine karar verildi.

- 1- Türkiye'nin en eski halkı kimlerdir?
- 2- Türkiye'de ilk medeniyet nasıl ve kimler tarafından kurulmuştur?
- 3- Türklerin Anadolu'da bir aşiretten devlet kurmaları mümkün olmadığına göre bu olayın gerçek açıklaması nasıldır?
- 4- Türklerin İslam tarihindeki yerleri ve rolleri nedir?

Bu araştırmaların yapılması için teşkilatlanmak gerekiyordu. Önce kütüphane kurularak tercüme edilen kitapların özeti çıkarıldı. Bu çalışmaların sonucu "Türk Tarihinin Ana Hatları" bir kitap halinde 1930'da basıldı.

Tarih çalışmaları konusunda en önemli gelişme, 15 Nisan 1931 tarihinde Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kurulmasıdır. Daha sonraki süreçte okullar için bir genel tarih serisi yazıldı. 1932'de, Ankara'da Tarih Kongresi toplandı. Atatürk'ün tarih konusunda yaptırdığı çalışmalar sonucunda, Türk kültürünün diğer kültürlerle etkisi ve uzunca bir geçmişe sahip olduğu bilim adamlarınca ortaya konuldu. Türk tarih tezi ile milli tarihimiz gerçek karakterini kazanma imkânına kavuştu. Türk Tarih Kurumu adını alan kurum, günümüzde Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bünyesinde çalışmalarına devam etmektedir. Yapmış olduğu çalışmalar ve yayınlarla Türk tarihinin aydınlatılmasına çok önemli katkılarda bulunmuştur.

III. Hukuk Alanında Yapılan İnkılâplar

Tanzimat Fermanı'ndan Cumhuriyete kadar olan dönemin en göze çarpan niteliği Batı ile Doğu'nun, Avrupa Hukuku ile Asya Hukuku'nun, Osmanlı İmparatorluğu'nda egemenlik için birbirleriyle savaşmalarında görülür.

Atatürk'ün önderliğinde Türk İnkılâbı'nın yapılmaya başlanması ile birlikte bu dönemde Türk Hukuk Sisteminin gelişimi, bu dönemde son ve kesin bir aşamaya ulaşmıştır. Batılı ülkelerin kanunları küçük değişikliklerle kabul edilmiş ve Türk toplumunun kısa bir zamanda Avrupa hukuk sistemine girmesi sağlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1922'de Meclis'in açılış konuşmasında Mecelle'nin yetersizliği üzerinde durmuş, hakimlerin durumlarının düzeltileceğini ve yeni hukukçular yetiştirilmesi için bir hukuk mektebinin kurulacağını açıklamıştır. Yeni hukuk sisteminin kurulmasıyla ilgili ilk ciddi adım, 1925 yılında Ankara'da Hukuk Mektebi'nin açılmasıdır. Mustafa Kemal Paşa okulun açılışında yaptığı konuşmada,

yeni kanunlara duyulan ihtiyaca bir kez daha değinmiş ve bu kurumun yeni hukuk nesli yetiştirmek için açıldığını ifade etmiştir. Ancak hukuk alanında asıl ciddi adımlar bir sene sonra yani 1926 yılında atılabilmektedir. Bu yıl içerisinde Batı'dan alınan kanunlarla Türk hukuk sistemi yepyeni bir çevreye girmiştir. Alınan kanunlar şunlardır:

A. Türk Medenî Kanunu

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında, Mecelle'nin medenî kanun olarak yetersizliği anlaşılmış ve İttihatçı hükûmet 1917 yılında Aile Hukuku Kararnamesini yayınlamıştır. Bu kararname ile erkeğin mutlak boşanma hakkına ve erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine sınırlamalar getirilmiştir. Ancak bu kanun gerek İttihatçı karşıtlarının çabası gerekse azınlıkların tepkisi sonucu ve İtilaf devletlerinin baskısıyla 1919 yılında kaldırılmış, Mecelle yeniden uygulamaya konmuştur.

Cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda hemen her alanda olduğu gibi hukuk alanında da yeniliklere girişilmiştir. Gerek hukuk devrimini bir an evvel gerçekleştirmek gerek Lozan Barışının yükümlülüklerinden kurtulmak ve adli kapitülasyonları bir an önce tavsiye temek ve gerekse hazır bir kanunun alınmasının kolaylığından yararlanmak amacıyla İsviçre Medenî Kanununun alınmasına karar verilmiştir. Kısa bir süre sonra, Batı'da kabul edilen en son medenî kanun olması, kanunun laik ve çağdaş olması, akla ve bilime dayanması, açık ve anlaşılır bir dille yazılmış olması, pratik ve esnek olması, yargıca takdir hakkı tanınması ve ayrıca dönemin Adliye Vekili (Adalet Bakanı) Mahmut Esat (Bozkurt) Bey'in İsviçre'de hukuk öğrenimi görmüş olmasının etkisiyle İsviçre Medenî Kanunu'ndan iktibas edilen kanun, 17 Şubat 1926'da TBMM'de görüşülmüş ve 743 sayılı Türk Medenî Kanunu olarak kabul edilmiştir. Bu kanunun bütünleyicisi olan Borçlar Kanunu ise İsviçre Borçlar Kanunu'ndan alınarak Mayıs 1928'de yürürlüğe girmiştir.

B. Türk Ceza Kanunu

Osmanlı Devleti'nde 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu 1858 yılından beri yürürlükteydi. Bu kanunda özellikle II. Meşrutiyetten itibaren bazı değişiklikler ve ilaveler yapılmıştı. 1 Mart 1926'da TBMM'nde kabul edilen ve 1 Temmuz 1926'da yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu İtalya'dan alınmıştır. Bu kanunla “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi tam anlamıyla Türk ceza hukukunda yerini alırken, eski sistemde mevcut olan ve modern hukuk anlayışıyla bağdaşmayan bazı cezalar da kaldırıldı.

C. Türk Ticaret Kanunu

1850 tarihli Kanunname-i Ticaret, Fransız Ticaret Kanunu'ndan alınmıştı. Ancak acele hazırlandığı için tercüme hatalarıyla dolu olan ve sonradan yapılan değişikliklerin alınmadığı bu kanun, ihtiyaçları karşılamadığı için daha 1908 yılında kurulan bir komisyona yeni bir ticaret kanunu hazırlamak görevi verilmiştir. 1923 yılında kanunları tekrar elden geçirmek amacıyla yeni bir komisyon tertip edildi. Bu komisyon İsviçre Medenî Kanunu'nun son kısmı olan Ticaret Kanunu üzerinde yenileme çalışmaları yapıldığı için, esas itibarıyla Alman ve İtalyan hukuk sistemine dayanan bir Ticaret Kanunu hazırladı. 1926 tarihli Türk Ticaret Kanunu'na ilave olarak Alman hukukundan yararlanılarak Deniz Ticaret Kanunu hazırlandı. Yine 1926 tarihli Kabotaj Kanunu ile de, Türk limanları arasında yük ve yolcu taşıma yetki ve tekeli Türk bayrağı taşıyan gemilere verildi.

D. Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu

1879 tarihli Usul-ı Muhakemât-ı Hukukiye Kanunu, 1807 tarihli Fransız Usul Kanunu'na dayanarak hazırlanmıştı. Medenî yargılama hukuku alanındaki ihtiyaca artık cevap veremeyen bu kanunun yerine, İsviçre'nin Neuchatel Kantonu'ndan yeni hukuk muhakemeleri usulü kanunu alınmıştır. Haziran 1926'da TBMM'nde kabul edilmiştir. Bu kanunda da pek çok kez değişiklik yapılmıştır.

E. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

1877 tarihli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü kanunu örnek alınarak hazırlanmış olan CMUK Nisan 1929'da yayımlandı. Bu kanunda da sonradan önemli değişiklikler yapılmıştır.

F. İcra ve İflas Kanunu

İsviçre Federal İcra ve İflas Kanunu, Türk İcra ve İflas Kanunu olarak 4 Eylül 1929'da yürürlüğe girdi. Bu kanun, Adliye Vekili Mahmut Esat Bey başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanmıştı. Mahmut Esat Bey, mecliste bu konuda yaptığı konuşmada, modern olduğu için İsviçre örneğinin seçildiğini belirtmiştir.

Böylece Türkiye'de 1926'da başlatılan Avrupa hukukunu benimseme süreci, İcra ve İflas Kanunu'nun kabulü ile sona erdi. Yeni kanunlarla, söz konusu alanlarındaki boşluklar doldurularak çağdaş ve uyumlu bir hukuk sistemi oluşturulmaya çalışıldı. Bütün bu değişiklikler ve reformlar, yeni Türk Devleti'nin takip ettiği çağdaşlık politikasının gereği olarak yapılmıştır.

Hukuk alanında yapılan inkılâpların içinde 1921 ve 1924 anayasaları önemli bir yere sahiptir. 1921 Anayasası, Türk Devleti'nin ilk yazılı anayasasıdır. 20 Nisan 1924'te yeni bir anayasa meydana getirildi. 105 maddeden oluşan bu anayasa altı kısımdan ibarettir.

IV. Sosyal Alanda Yapılan İnkılâplar

A. Şapka İnkılâbı ve Kılık-Kıyafet Değişimi

Doğu medeniyetini batı medeniyetinden ayıran dış özelliklerin en önemlisini, insanların kıyafetlerindeki fark oluşturmuyordu. Doğu ülkelerinin genel bir kıyafeti yoktu. Yerel ve millî kıyafetler mevcuttu. Erkekler aba, cepken, yelek, mintan, hırka, gocuk, şalvar, bindallı maşlah; kadınlar ise peçe kullanıyorlardı. Batılı insan yerel ve millî kıyafetlerden ayrı, genel bir kıyafete sahipti. Batı dünyasında erkekler için ceket, pantolon ve şapkadan, kadınlar için de dış unsuru mantodan oluşan bir kıyafet birliği çoktan beri yerleşmiş ve standartlaşmıştı.

Halk arasında giyim konusunda boşluk Cumhuriyetin ilanına kadar sürdü. Mustafa Kemal Paşa, batı medeniyetinin bir bütün olarak alınmasına taraftar olduğu için bu medeniyeti benimsemiş olan dünyanın kabul etmiş olduğu çağdaş kıyafetin Türk halkı tarafından da benimsenmesini uygun görüyordu. Bu yöndeki düşüncelerini uygulamaya koymak üzere ilk olarak 1925 yılında, sağlık nedenleri ileri sürülerek, askerlerin taşıdıkları serpuşa (başlık), kısa bir güneşten koruyucu eklenmesini sağladı.

Mustafa Kemal Paşa, 24 Ağustos 1925'te Ankara'dan Kastamonu'ya gitti. Kendisini karşılamaya gelen halkı, elinde şapka ile başı açık olarak selamladı. Kastamonu ve İnebolu'da söylediği nutuklarda kıyafetlerimizin değişmesi gerektiğinden bahsetti: "Turan kıyafetini araştırıp ihya etmeye mahal yoktur. Medenî ve beynelmilel kıyafet milletimiz için lâıyk bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarpin veya potin, üstünde pantolon, yelek, gömlek, kravat, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta şemsi siperli serpuş. Bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir".

Bundan sonra, 2 Eylül 1925 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile devlet memurlarına müşterek kıyafet ve şapka giyme zorunluluğu getirilmiştir. Bu kararı takip eden günlerde din adamlarının kıyafetleri konusunda da bir düzenleme yapılmış ve din adamı olmayanların dinî kıyafetle gezmeleri yasaklanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın üzerinde hassasiyetle durduğu şapka konusunda sivillere mecburiyet konmamasına karşın, özellikle Ankara hükûmeti ve çevresinin şapka giymeye başladıkları görülmektedir. Kamuoyunun bu konuda yavaş yavaş olgunlaşması üzerine 16 Kasım 1925 tarihinde Konya mebusu Refik (Koraltan) Bey ve arkadaşları tarafından şapka kanunu teklifi Meclis'e sunulmuş ve farklı görüşlerin ortaya konduğu görüşmeler sonunda 25 Kasım 1925'de Şapka Hakkındaki Kanun kabul edilmiştir.

B. Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması

Tarihi VIII. yüzyıla kadar giden ve X. ve XI. yüzyıllarda kurumlaşan tasavvuf düşüncesinin işlendiği yerler olan tekke, zaviye ve türbeler, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında önemli rol oynamış kurumlardır. Sosyal yardımlaşma, edebiyat ve güzel sanatlar öğretmek, ruh terbiyesi vermek gibi görevleri bulunan ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde etkin olarak görev yapan bu kurumlar, devletin gerilemesine paralel olarak diğer kurumlardaki çözülmeden nasibini almıştır. Tekkelerin durumunun düzeltilmesine yönelik olarak Osmanlı Devleti'nce bazı girişimlerde bulunulmuştur.

Cumhuriyet sonrasında başlayan inkılâplar sürecinde, sosyal hayatın düzenlenmesine yönelik çalışmalar çerçevesinde tekke, zaviye ve türbeler ile ilgili olarak da harekete geçilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, 30 Ağustos 1925'de Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada tekke ve zaviyelerin kapatılmasını ve tarikatların kaldırılmasının lüzumundan bahsederek “en doğru, en hakiki tarikat, tarik-i medeniyedir (medeniyet yoludur)” şeklindeki sözleriyle halka akılcı olan yolu göstermiştir. 30 Kasım 1925 tarihli bir kanunla Tekke, Zaviye ve Türbeler kapatılmış ve bir takım unvanların kullanılmasını yasaklamıştır.

C. Milletlerarası Takvim ve Saatin, Yeni Rakamların Kabulü ve Ölçülerde Değişiklik

Türk toplumunu çağdaş toplumlardan ayıran unsurlar arasında takvim, saat, rakam ve tatil günleri vardı. Bu unsurlar gerek ülkenin iç hayatında gerekse diğer ülkelerle olan ilişkilerde ortaya büyük güçlükler çıkıyordu. Osmanlı Devleti döneminde uygulanan Hicri ve Rumi Takvimler üzerinde Meşrutiyet ile birlikte yeni düzenlemeler yapılmak istendiyse de başarı sağlanamamıştı.

26 Aralık 1925 tarihinde kabul edilen bir kanunla Hicri ve Rumi takvim kaldırılarak Miladi Takvim ve uluslararası saat uygulaması kabul edilmiştir. 20 Mayıs 1928'de uluslararası rakamların kullanılmasına dair kanun TBMM tarafından kabul edildi ve bu kanun 1 Haziran 1929 tarihinde yürürlüğe girdi. Ulusal bayram ve genel tatiller hakkında kanun teklifinin hazırlanması ve kabul edilmesi 1935 yılında gerçekleştirilmiştir. Kanuna göre, 35 saatten az olmamak üzere Cumartesi günü saat 13'ten başlayarak her haftanın ilk günü (Pazar günü) tatil olacaktır. Ayrıca 29 Ekim, 30 Ağustos, 23 Nisan gibi milletin müşterek sevinç duyduğu günlerin ulusal bayram olarak kutlanması gerektiği, dinî bayramların yanı sıra 1 Mayıs, 31 Aralık ve 1 Ocak günlerinin de medenî milletlerde olduğu gibi tatil olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır.

26 Mart 1931 tarihinde çıkarılan bir kanunla da arşın, endaze, okka, çeki gibi bölgelere göre farklılık arz eden birimler kaldırılarak Avrupa'dan alınan metre ve kilo gibi uzunluk ve ağırlık

ölçüleri kabul edilmiştir. Yeni Türk devletinin iktisadi açıdan Batılı devletlerle bütünleşmesi bakımından önemli bir gelişmedir.

D. Soyadı Kanunu’nun Kabulü ve Eski Unvanların Kaldırılması

Atatürk İnkılâplarından birisi de Türklerin soyadı taşımaya başlamalarını öngören kanundur. 2 Temmuz 1934 günü Resmî Gazete’de yayınlanan Soyadı Kanunu’nun birinci maddesine göre: “Her Türk öz adından başka soyadını da taşımaya mecburdur”. İkinci maddeye göre de “Söyleyişte, yazışta, imzada öz ad önde, soyadı sonda kullanılır” şeklindedir.

Soyadı Kanunu’nun TBMM tarafından 21 Haziran 1934’de kabulünü müteakip, o zamana kadar Türklerde kullanılması âdet ve alışkanlık haline gelmiş bazı lâkap ve unvanların kanun karşısında ve resmî belgelerde kullanılamayacağına dair kanun da Resmî Gazete’nin 29 Kasım 1934 günlü sayısında yayınlanmıştır. Bu kanunun birinci maddesine göre: “Ağa, Hacı, Hoca, Molla, Efendi, Bey, Beyefendi, Paşa, Hanım, Hanımefendi ve Hazretleri gibi lâkap ve unvanlar kaldırılmıştır. Erkek ve kadın vatandaşlar kanun karşısında ve resmî belgelerde yalnız adlarıyla anılırlar”. Soyadı kanunu ile vatandaşların birbirinden ayırt edilmelerini sağlamanın ötesinde, farklı kimliklere sahip olan halkın millî bilince sahip olmasını temin etmek amaçlanmıştır.

E. Kadın Hakları ve Atatürk

Millî Mücadelenin kazanılması topyekün Türk milletinin eseridir. Türk kadını, savaş döneminde, erkeğinin yanında görev almış, sırtında çocuğu ile cepheye koşmuş, dolayısıyla toplumdaki haklı yerini bir defa daha ispat etmiştir. Atatürk bir konuşmasında “Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar gayret gösterdim diyemez” diyerek Türk kadınının tarihte üstlendiği rolü belirtmiştir. Buna benzer sözleriyle Atatürk, kamuoyunun bu konuda ilgisini çekmiş ve hazırlıklara başlamıştı.

Kadın iki önemli konuda yerini almıştır. Bunlardan birincisi öğrenim durumu, ikincisi ise hukuki durumudur. Atatürk inkılâplarının öncelik verdiği konu, kuşkusuz ki eğitimidir. Ancak Atatürk, eğitim derken kız-erkek Türk çocuğunu birbirinden ayırmayı düşünmez. Daha 1 Mart 1922’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılış konuşması sırasında, kadınların eğitimi konusuna değinmiş ve “kadınlarımızın aynı öğretim derecelerinden geçerek yetiştirilmelerine önem verilmesi” gerektiğinden bahsetmiştir. Atatürk sadece Türkiye Büyük millet Meclisi’nde yaptığı konuşmalarında değil, aynı zamanda bütün yurt gezilerinde de kadınların eğitimi konusunu ele almıştır.

Cumhuriyetle birlikte 1922-1923'te Türk kızları askeri okullar dışında bütün öğretim kollarında okumaya hak kazanmıştır. Bunun dışında 3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kız ve erkek çocuklarının bir arada ve çağdaş bir biçimde eğitimine imkân sağlanmıştır. Diğer taraftan Türk kızlarına öğretim eşitliği sağlanabilmesi için 20 Nisan 1924'te Teşkilat-ı Esâsiye Kanunu'nun 87. maddesi değiştirilerek "İlköğretim zorunluluğu" getirilmiştir.

Çağdaşlaşmada hukuk konusundaki büyük değişikliğin iki esas bölümde ele alınması gerekir: Medenî Kanun ve Siyasî Haklar. Kadınlarımızın toplumdaki bu önemli yerine karşılık medenî ve siyasî haklarında bir takım eksiklikler vardı. Bu konu üzerinde en fazla duran Mustafa Kemal Paşa olmuştur. 1926 yılından itibaren kadınlarımız kademeli olarak medenî, siyasî ve sosyal haklarına kavuşmuştur. İlk olarak, 17 Şubat 1926'da "Medenî Kanunun" kabulü ile Türk kadını medenî haklarına kavuşmuştur. 3 Nisan 1930'da çıkarılan "Belediye Kanunu" ise kadınlara belediye seçimlerinde oy verme ve seçme hakkını getirmiştir. Nihayet 5 Aralık 1934'de yapılan anayasa değişikliği ile Türk kadını milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir.

Bunun üzerine kadınlar, milletvekili seçimlerine katılabilmek için başvuruda bulunmaya başlamışlar ve Ankara ve İstanbul'da bu durumu sevinç gösterileriyle kutlamışlardır. Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını aldığı sırada ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İsveç, Norveç, Finlandiya, İrlanda, Polonya, Çekoslovakya gibi ülkelerde kadınlar bu haklara ulaşmışken Fransa, İsviçre, Yugoslavya ve Bulgaristan'da henüz bu haklardan söz edilmemektedir. 1935 yılında yapılan seçimlerle Meclis'e 18 kadın milletvekili girmiştir. O tarihten 18 yıl önce seçme ve seçilme hakkını kazanan İngiliz kadınlarından ilk seçimlerde yalnız 1 kadının Meclis'e girdiği düşünüldüğünde, bu sayı daha anlamlı hale gelmektedir.

Görüldüğü gibi, Cumhuriyetin kurulması ve Atatürk İnkılâpları ile birlikte Türk kadını, tarihte hiçbir millete nasip olmayan bir biçimde hemen hemen tüm yasal haklarına kavuşmuştur. Pek çok milletin asırlarca direnmesinden sonra kazandıkları bu hakların, Türk kadınına 10 yıl gibi bir zamanda verilmesi sadece Türk kadınına değil, kadın nesline karşı gösterilen en gerçekçi tutum olmuştur.